

Sinkevičiūtė, D. Recenzija. Ramutė Dabrytė, Rūta Sakalauskaitė, Dalia Pakalniškienė (sud.) 2014. *Rinkis vardą lietuvišką: lietuviškų vardų žodynelis*. Vilnius: Versus aureus. 336 p. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 330–339. www.taikomojikalbotyra.lt

Recenzija. Ramutė Dabrytė, Rūta Sakalauskaitė, Dalia Pakalniškienė (sud.).

2014. *Rinkis vardą lietuvišką: lietuviškų vardų žodynelis*. Vilnius: Versus aureus, 336 p.

Daiva Sinkevičiūtė

Vilniaus universitetas

daiva.sinkeviciute@flf.vu.lt

Vardynas yra ta kalbotyros mokslo sritis, kuri dėl jo objekto – vardų – dažniau nei kitos sulaukia įvairaus išsilavinimo žmonių dėmesio ir komentarų. Dėl to nemažėja vardų žodynų paklausa, o tas matoma iš knygynų lentynose neužsistovinčių tokio pobūdžio leidinių, kurių lingvistinė vertė dėl jų autorių, rengėjų kvalifikacijos ar leidybos intencijų yra skirtinga. Svarbiausias tokių leidinių adresatas yra tėvai, ieškantys vaikams vardų. Dėl to 2014 m. pasirodęs Klaipėdos universitete Ramutės Dabrytės, Rūtos Sakalauskaitės ir Dalios Pakalniškienės parengtas lietuviškų vardų žodynelis (toliau – *Ž-is*), raginantis tėvus suteikti vaikams lietuviškus vardus, atrodo tautiškas ir patriotiškas, užpildęs dabartinio tautinių vardų žodyno nišą. Vien dėl idėjos – skatinti vaikus vadinti lietuviškais vardais ir juos pristatyti visuomenei – galima susižavėti leidiniu, nes tokiu būdu sudarytojos, atverdamos tikrinės lietuvių leksikos lobyną, saugo tautos paveldą ir šlovina gimtąją kalbą.

Pasirinktas aptarti klaipėdiečių parengtas leidinys susideda iš dviejų dalių: įvado (pp. 5–8) ir abėcėlės tvarka pateikto vardų sąrašo (pp. 9–330). *Ž-io* įvado pradžioje populiarūs žodžių *mama*, *tėtė* kilmės ir reikšmės aiškinimai iliustruojami sakiniais iš tautosakos ir literatūros (pp. 5–6), kas patvirtina šeimos svarbą ir reikšmę, paliudytą ikirašytiniu ir rašytiniu lietuvių tautos gyvavimo periodais. Toliau įvade nurodomi lietuviškų vardų šaltiniai, kuriais rėmėsi sudarytojos, supažindinama su asmenvardžių grupėmis, kurioms priskirtini *Ž-io* vardai, bei trumpai aptariama, kaip jie pateikti *Ž-yje* (pp. 7–8). Toks įvadas iš pirmo žvilgsnio atrodo pagrįstas, ir iš jo matomas sudarytojų siekis rodyti savo vertybines nuostatas lietuvių kalbos ir šeimos atžvilgiu, nors proporciškai tai užima nemažą *Ž-io* įvado dalį. Taip pat ir pati *Ž-io* sąranga – trumpas įvadas, jeigu jame informacija pateikta koncentruotai ir aiškiai, bei vardų sąrašas – skaitytojo neturėtų stebinti, nes leidinio adresatas yra plačioji visuomenė; tėvai, kurie knygą naudos praktikos tikslais – ieškos vaikams vardų.

Sinkevičiūtė, D. Recenzija. Ramutė Dabrytė, Rūta Sakalauskaitė, Dalia Pakalniškienė (sud.) 2014. *Rinkis vardą lietuvišką: lietuviškų vardų žodynėlis*. Vilnius: Versus aureus. 336 p. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 330–339. www.taikomojikalbotyra.lt

Vardus į *Ž-į* sudarytojos atrinko iš šešis kartus perleisto Kazimiero Kuzavinio ir Bronio Savukyno *Lietuvių vardų kilmės žodyno* (toliau – LVKŽ), ir Zigmo Zinkevičiaus monografijos *Lietuvių asmenvardžiai* (toliau – LAVD). Spėtina, kad pirmasis leidinys šaltiniu pasirinktas dėl jo patikimumo, nes LVKŽ yra vienintelis originalus vardų žodynas, parengtas aukštos kvalifikacijos kalbininkų. Zinkevičiaus monografija šaltiniu tapo, matyt, dėl dydžio ir pobūdžio: leidinys yra kapitalinis veikalas, kuriame yra pagrindinių trijų lietuvių vardų grupių (dvikamienių asmenvardžių, trumpinių ir apeliatyvinių vardų) platūs sąvadai su kilmės aiškinimais, pateikta dalis XX a. pradėtų vartoti asmenvardžių. Šio leidinio naujumas greičiausiai taip pat buvo argumentas juo naudotis.

Vis dėlto su tikrine leksika dirbantys tyrėjai žino, kad šie veikalai nėra lygiavertūs nei adresato, nei turinio požiūriu. Pirmuoju leidiniu paprastai patariama naudotis ieškant vaikui vardo, o jame pateikti vardai kalbininkų kruopščiai atrinkti, aptarta jų kilmė, jie yra įgiję rekomendavimo jais vadinti vaikus tradiciją. Tuo tarpu antrasis leidinys yra antroponimikos mokslo problemas keliantis veikalas, kur paskelbti Zinkevičiaus lietuviškais laikomi asmenvardžiai, nors dalies jų (ypač rekonstruotų iš lietuvių pavardžių) lietuviška kilmė yra abejotina, provokuojanti diskusiją ir kol kas siūloma vien Zinkevičiaus (žr. Sinkevičiūtė 2010). Būtent dėl to jame pateikta informacija apie vardų kilmę yra svarstyta ir kitų darbų kontekste. Taip pat dalis asmenvardžių, paskelbtų LAVD, kaip pirmieji įvardijimo nariai – vardai – lietuvių vardyne nefunkcionuoja. Tai rodo, kad šio šaltinio asmenvardžiai – kaip vardai – vertintini atsargiai ir kelia abejonę: ar reikėjo rinktis LAVD *Ž-io* šaltiniu?

Iš įvado galima tik nujauti tikruosius vardų atrinkimo į *Ž-į* principus, nes apie tai, kaip rinkti įvade pristatytieji trijų grupių vardai (dvikamieniai asmenvardžiai, trumpiniai ir apeliatyviniai vardai) iš LVKŽ, taip pat trumpiniai, apeliatyviniai vardai iš LAVD, nerašoma. Dėl to perskaičius įvadą galima susidaryti ir nuomonę, kad į *Ž-į* iš naudotų šaltinių įtraukti visi minėtų grupių lietuviškos kilmės vardais laikomi asmenvardžiai, nes sudarytojos nurodė dariusios vien dvikamienių vardų, perimtų iš LAVD, atranką.

Vis dėlto ir dvikamienių vardų grupės atrankos kriterijai nėra sisteminiai, nes sudarytojos iš Zinkevičiaus dvikamienių vardų sąvado atrinko gražiausius, o neįprastų, keliančių nemaloniais asociacijas asmenvardžių nedėjo. Kadangi grožio, neįprastumo sąvokos yra subjektyvios, taip pat nevienodos skirtingiems žmonėms kyla asociacijos, tai aišku, kad dvikamieniai vardai iš LAVD

Sinkevičiūtė, D. Recenzija. Ramutė Dabrytė, Rūta Sakalauskaitė, Dalia Pakalniškienė (sud.) 2014. *Rinkis vardą lietuvišką: lietuviškų vardų žodynėlis*. Vilnius: Versus aureus. 336 p. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 330–339. www.taikomojikalbotyra.lt

atrinkti subjektyviai. Vis dėlto *Ž-is* nėra mokslinis veikalas, o knyga, skirta plačiajai visuomenei, tai subjektyvumas ir sistemiškumo stoka atrenkant dvikamienius vardus iš LAVD gal ir gali būti pateisinta.

Sudarytojos, raginančios rinktis lietuvišką vardą, įvade dar nurodė, jog į *Ž-į* šalia lietuviškų įdėjo ir latvių, prūsų vardų. Jame pagal LVKŽ¹ yra kilmės nuorodos prie vardų, kurie yra ir kitų baltų tautų asmenvardžiai: pvz., prie avd. *Vaištautas, Vāliotas, Vygailas, Vydautas* ir kt. nurodyta, kad šie asmenvardžiai yra lietuvių ir prūsų vardai, prie avd. *Tólvaldas* – kad jis yra sulietuvinatas latviškas vardas, prie avd. *Vaingedà* – kad jis yra sulietuvinatas prūsų vardas. Būtent dėl to, kad *Ž-yje* yra kitų baltų tautų vardų, tai rodo, kad jo vardai nėra vien lietuviški², bet ir baltiški. Kodėl nepasiūlyta rinktis baltiško vardo – neaišku, bet spėtina, kad lietuviškumo nuoroda gali atspindėti leidinio reklaminius siekius.

Iš vardų lizdų matyti, kad prie tų asmenvardžių, kurie LVKŽ laikomi bendrais lietuvių ir prūsų vardais, kilmės nuorodos iš LVKŽ (pvz., prie V raide prasidedančių vardų) perkeltos gan nuosekliai ir jų pasigesta tik prie moterų avd. *Vāliotė, Vydautė*³, nors prie kitų moterų asmenvardžių, pvz., *Vygailė, Vilimantė, Visalgė* ir kt., kaip ir LVKŽ, jos pateiktos. Tačiau, pvz., prie M raide prasidedančių vardų tokių nuorodų *Ž-je* (kitaip nei LVKŽ) nėra visai (žr. avd. *Mañtas, Mañtė, Mañtautas, Mañtautė, Mantminà, Mañtminas* ir kt., kuriuos LVKŽ autoriai laiko bendrais lietuvių ir prūsų vardais). Taip pat prie M ir V raidėmis prasidedančių asmenvardžių, kuriuos LVKŽ autoriai laiko sulietuvinatais prūsų kalbos vardais, nuoroda pateikta tik prie minėto avd. *Vaingedà*, o prie kitų vardų, pvz., avd. *Mañtilas, Mañtmilas, Mañtotas, Milgeidas, Vydotas, Vilintas, Virgaudas, Virkantas* ir kt., jos nėra. Kodėl sudarytojos pasirinko tokią poziciją perrašydamos vardus, kuo ją motyvavo, neaišku. Gal paprasčiausiai tai yra nesuderinto kolektyvinio darbo rezultatas (?).

Pridurtina, kad prie vardų, kurie yra dvikilmiai, pvz., avd. *Mānė, Rūtà* ir kt., sudarytojos iš LVKŽ perėmė du jų kilmės, iš kurių pagal vieną vardai siejami su savos kilmės leksika, aiškinimus. Tai

¹ Tokios nuorodos yra tik prie tų vardų, kurie perrašyti iš LVKŽ, nes iš LAVD perimti asmenvardžiai jų neturi.

² Šiuo atveju kiek smalsesniai skaitytojui, pasiskaičiusiam įvadą, gali kilti ir klausimų, kokiais dvikamieniais vardais – lietuviškais ar lietuviškais ir prūsiškais – sudarytojos laiko asmenvardžius, kurių vienas iš kamienų, pvz., siejamas su prūsų kalbos leksika.

³ LVKŽ kilmės nuorodos prie šių vardų yra.

Sinkevičiūtė, D. Recenzija. Ramutė Dabrytė, Rūta Sakalauskaitė, Dalia Pakalniškienė (sud.) 2014. *Rinkis vardą lietuviškai: lietuviškų vardų žodynėlis*. Vilnius: Versus aureus. 336 p. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 330–339. www.taikomojikalbotyra.lt

atrodo iš pirmo žvilgsnio kiek keistokai, nes apie tai nerašoma įvade, bet, kita vertus, kuria įspūdi, kad kiti vardai yra neabejotinos savos kilmės asmenvardžiai.

Peržiūrėjus minėtų M ir V, taip pat R raidžių *Ž-io* vardus pastebėti ir dar keli nevienodumai. Pirmiausia matyti, kad *Ž-yje* yra daugiau skirtingus kamienus turinčių vyrų nei moterų vardų, o tokia padėtis susidarė dėl nevienodo šių vardų pateikimo naudotuose šaltiniuose. Iš LVKŽ perimti *Ž-io* asmenvardžiai paprastai yra tokių formų, kokias jas surašė LVKŽ autoriai, taigi dėl to dalis *Ž-yje* siūlomų vartoti asmenvardžių yra LVKŽ teikiamos savos kilmės vyriškos ir moteriškos vardų formos. Tuo tarpu vardai, išrinkti iš LAVD, kur Zinkevičiaus buvo teikti tik vyriška forma, tokie ir pateko į šį leidinį. Mąstant apie *Ž-io* vienovę, asmenvardžių, kurie perimti iš LAVD, moteriškų formų ir pasigesta, nes skirtingai pateikti tos pačios kilmės ir struktūros *Ž-io* vardai rodo jo nenuoseklumą. Tokių moterų vardų formų stoką galima laikyti ir nelygybe mergaičių atžvilgiu, nes leidinio adresatas yra tėvai, ieškantys vardų vis dėlto abiejų lyčių vaikams.

Dėl to teigtina, kad sudarytojos, negalvodamos apie adresatą, pasirinko netinkamą poziciją pateikti vyrų ir moterų vardus. Kaip matyti iš onimų, norint sukurti iš LAVD perimtų vyrų asmenvardžių moteriškas formas, pirmiausia reikia išspręsti problemą – parinkti tokias formas, kad jos derėtų prie iš LVKŽ perimtų moteriškų vardų formų, nes LVKŽ autoriai, teikdami dvikamienius moterų vardus, vienais atvejais nurodė *-a*, *-ė* (pvz., avd. *Milgintà*, *Milgintė*) baigmenis turinčius vardus, kitais atvejais – tik *-ė* (pvz., avd. *Rimantė*). Sudarytojos šios problemos spręsti nesiėmė ir iš viso nekūrė iš LAVD į *Ž-į* perrašytų vyrų asmenvardžių moteriškų formų. Vis dėlto tokią poziciją joms bent jau reikėjo pagrįsti ir komentuoti, nes prie dvikamienių vyrų vardų nurodyti moterų vardų formas reikalauja *Ž-io* paskirtis ir vardų teikimo tradicija, kelis dešimtmečius formuojama LVKŽ.

Kita sisteminė vardų, nurašytų nuo skirtingų šaltinių, pateikimo problema yra trumpiniai: tie vardai, kurie perimti iš LVKŽ, lizduose turi trumpinius, o prie vardų, perimtų iš LAVD, jų nėra. Toks nevienodumas, aišku, atsirado dėl skirtingų šaltinių, tačiau jų pobūdžio neišmanančiam skaitytojui gali būti visai neaišku, kodėl dalis vardų (perimtieji iš LAVD) neturi trumpinių. Taigi ir tokią vardų perrašymo poziciją, jeigu ji turėjo kažkokią motyvą, taip pat reikėjo paaiškinti.

Kadangi vardai iš LVKŽ į *Ž-į* perkelti lizdais, tai kaip ir LVKŽ, taip ir *Ž-je* prie to paties kamieno vardo nurodomi tos pačios giminės kitokį baigmenį turintys ar kito kirčiavimo varianto

Sinkevičiūtė, D. Recenzija. Ramutė Dabrytė, Rūta Sakalauskaitė, Dalia Pakalniškienė (sud.) 2014. *Rinkis vardą lietuvišką: lietuviškų vardų žodynėlis*. Vilnius: Versus aureus. 336 p. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 330–339. www.taikomojikalbotyra.lt

asmenvardžiai, pvz., avd. *Rimdaugà*, *Rimdauga* ir *Rimdaugė* arba *Rìngailas*, *Ringáila*. Taip pat dažnai, tačiau ne visada nuosekliai, šaltiniu tapusio LVKŽ autoriai to paties vardo kamieno variantus, kurie lizde teikiami toliau (išskyrus dvikamienius asmenvardžius), nurodo antraštiniu vardu ir kreipia į lizdą, kuriame yra pagrindinis to kamieno vardo aiškinimas, pvz., žr. avd. *Rādvās*, *Radvās*. Šio principo bandė laikytis ir Ž-*io* sudarytojos, tačiau joms ne visada sekėsi, pvz., viename lizde yra avd. *Minas*, *Minius*, tačiau atskiru antraštiniu vardu minimo *Mìniaus* (kaip LVKŽ) nėra⁴. Tai irgi rodo nenuoseklumus, atsiradusius perimant vardus iš LVKŽ.

Dar kitas asmenvardžių iš LVKŽ į Ž-*į* perrašymo nesklendumas matomas iš vyrų vardų su baigmeniu *-a*, kurie LVKŽ yra to paties kamieno vardo su *-as* lizde. Ž-*yje* prie dalies vyrų vardų su baigmeniu *-as* asmenvardžiai su *-a* nurodomi taip pat kaip ir LVKŽ, pvz., *Rìngailas*, *Rìngáila*. Vis dėlto prie minėtų M, R ir V raidėmis prasidedančių avd. *Mìngailas*, *Mìntgailas*, *Výdgailas*, *Vìdgailas*, *Vìngailas*, *Vìrgailas*, *Vìsgailas* kažkodėl nėra avd. *Mìngáila*, *Mìntgáila*, *Výdgáila*, *Vìdgáila*, *Vìngáila*, *Vìrgáila*, *Vìsgáila*. Lyginant kitus iš LVKŽ į Ž-*į* perimtus minėtų raidžių vardus ir jų formas, pateiktus tuose pačiuose lizduose, nenuoseklumų galima rasti daugiau – avd. *Mìnija*, *Rìngáilė*, *Výdgáilė* lizduose (kitaip nei LVKŽ) nenurodyti jų variantai *Mìnė*, *Rìngáilė*, *Vìdgáilė*⁵. Visus tokius atvejus turbūt reikia aiškinti arba sudarytojų atidumo stoka, arba subjektyvia vardu formų atranka iš LVKŽ. Suprantama, kad sudarytojos galėjo turėti savo poziciją ir iš šaltinio pateikti tik dalį vardų, tačiau apie jų atrinkimo motyvus galėjo užsiminti įvade.

Atrodo, kad iš LVKŽ į Ž-*į* turėjo patekti beveik visi savos kilmės vardai, įrašyti antraštiniais. Vis dėlto atidžiau peržiūrėjus raidėmis M, R ir V prasidedančius vardus, galima matyti, kad iš LVKŽ trūksta avd. *Mąstautė*, *Raiġardas*, *Vaiginà*, *Vaiginė*, *Vaišvydas*, *Vìngáilė*, kas turbūt aiškintina sudarytojų neatidumu, nes loginio pagrindo jų atsisakyti, atrodo, nėra. Dėl to tikėtina, kad pasitaikė ir daugiau praleistų vardų, kurie prasideda kitomis raidėmis (?).

Sugretinus M, R ir V raidėmis prasidedančius Ž-*io* vardus su LAVD asmenvardžiais išryškėjo, kad sudarytojos iš Zinkevičiaus monografijos traukė tik vieno sluoksnio vardus – dvikamienius asmenvardžius, o trumpinių ir apeliatyvinių onimų atsisakė. Toks pasirinkimas taip pat gal galėtų

⁴ Dar žr. peržiūrėtų raidžių vardų *Výda*, *Výtas* lizdus, kuriuose aiškinami vardai *Výdė*, *Výtis*, vėliau, kitaip nei LVKŽ, neminimi atskirais antraštiniais vardais.

⁵ Įdomu, kad vardo *Výdgáilė* kilmės aiškinime nurodoma, kad jis atsirado iš vyro vardo *Výdgáila*, *Vìdgáila*, nors pastarasis, nepateikus vardo *Vìdgáilė*, neatrodo esantis aktualus.

Sinkevičiūtė, D. Recenzija. Ramutė Dabrytė, Rūta Sakalauskaitė, Dalia Pakalniškienė (sud.) 2014. *Rinkis vardą lietuvišką: lietuviškų vardų žodynelis*. Vilnius: Versus aureus. 336 p. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 330–339. www.taikomojikalbotyra.lt

būti motyvuotas, tačiau apie savo poziciją skaitytoją irgi reikėtų informuoti, nes lieka neaišku, kuo, pvz., LAVD pateikti trumpiniai yra prastesni nuo antraštiniais žodžiais iškeltų LVKŽ trumpinių ir kodėl jų atsisakyta.

Vis dėlto pati didžiausia *Ž-io* problema pasirodė dalies iš LAVD į jį įtrauktų vardų, kurių lietuviškumas yra abejotinas, kilmė. Kaip jau rašyta, Zinkevičius monografijoje praplėtė savos kilmės vardų, ypač dvikamienių, sąvadus, pateikęs naujus jų kilmės aiškinimus, pagrįstus sisteminiu požiūriu į vardų kamienus ir sukūręs savo teoriją. Šių kamienų, taip pat ir juos turinčių asmenvardžių, kilmės aiškinimai yra antroponimikos svarstymų objektas, nes dalies Zinkevičiaus iš lietuvių pavardžių rekonstruotų asmenvardžių baltiška kilmė diskutuotina, nurodoma vien Zinkevičiaus ir yra gražaus siūlymo – sisteminio žvilgsnio į asmenvardžių kamienus – iliustracinis bandymas (daugiau žr. Sinkevičiūtė 2010). Dėl šios priežasties ir nesinori, kad lietuviškų vardų, kuriais siūloma vadinti vaikus, sąrašė būtų tokių diskutuotinos kilmės asmenvardžių.

Tokiais vardais laikytini į *Ž-į* iš LAVD perrašyti asmenvardžiai, pvz., *Arlingas, Bėkeras, Gėrlikas, Greitmanas, Gūlmanas, Leiberas, Milkeras, Móderas* ir kt., Zinkevičiaus rekonstruoti iš lietuvių pavardžių, nors LPŽ autoriai šių kamienų pavardes *Arlingėvičius* (LPŽ I: 122), *Bėkeris* (LPŽ I: 223), *Geřlikas* (LPŽ I: 657), *Greitmanas* (LPŽ I: 706), *Gulmanas* (LPŽ I: 742)⁶, *Leiberis* (LPŽ II: 45), *Milkeris* (LPŽ II: 244), *Móderis* (LPŽ II: 264) sieja su germaniškos kilmės asmenvardžiais. Tokių vardų, dažnai turinčių antrąjį dėmenį *man-*, būdingą germaniškos kilmės asmenvardžiams, *Ž-je*, kaip ir LAVD, yra daugiau.

Dar svarstyti, ar ir kiti iš LAVD perimti *Ž-io* vardai, pvz., *Dómažas, Kāmaras, Kāmenas, Kāšaras, Kātaras, Mógilas, Páltaras* ir kt., Zinkevičiaus rekonstruoti iš lietuvių pavardžių *Domažėckas* (LPŽ I: 512), *Kamaráuskas* (LPŽ I: 903), *Kamenėckas* (LPŽ I: 903), *Kasaráuskas* (LPŽ I: 937), *Katárskis* (LPŽ I: 945), *Mogilà* (LPŽ II: 264), *Paltarāckas* (LPŽ II: 384), siejamų su slaviškos kilmės leksika, yra neabejotinos lietuviškos kilmės asmenvardžiai. Taip pat yra *Ž-yje* vardų, kuriuos dėl jų formos atrodo patikimiau sieti su krikštavardžiais: pvz., su *Martyno* vardo variantais sietini avd. *Mártikas, Mártilas, Mártilas, Kòsto – Kāstulas* ir kt., kuriuos Zinkevičius taip pat rekonstravo iš lietuvių pavardžių (plg. pvd. *Martikáitis, Martiliónis, Martulis* (žr. LPŽ II: 167-169), *Kastulėvičius* (žr. LPŽ I: 943)). Minėtų vardų kamienai antroponimikos literatūroje

⁶ Dalis pavardžių pateikiamos nekirčiuotos, nes nesukirčiuotos yra LPŽ.

Sinkevičiūtė, D. Recenzija. Ramutė Dabrytė, Rūta Sakalauskaitė, Dalia Pakalniškienė (sud.) 2014. *Rinkis vardą lietuvišką: lietuviškų vardų žodynelis*. Vilnius: Versus aureus. 336 p. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 330–339. www.taikomojikalbotyra.lt

siejami su svetimomis kilmės asmenvardžiais, dėl to patikimais, abejonių nekeliančiais lietuviškais dvikamieniais vardais laikyti ir rekomenduoti jais kaip tautiniais vadinti vaikus negalima.

Problemiškas atrodo ir dalies *Ž-io* vardų, nurašytų nuo LAVD, dvikamieniškumas. Dėl kamieno formos panašumo į apeliatyvus su pavardėmis *Pakerỹs* (LPŽ II: 372), *Póderis* (LPŽ II: 485), *Skaurādžius* (LPŽ II: 733) sietini asmenvardžiai *Pākeras*, *Póderas*, *Skaūradas* ir kiti atrodo abejotini dvikamieniai vardai. Kadangi nuo vardo aiškinimo priklauso ir jo kilmės samprata, tai dėl to dalis minėtų asmenvardžių neatrodo esantys ir lietuviški.

Dar kitas *Ž-io* nevienodumas – nuoseklumo stoka aiškinant kamienų kilmę – išryškėja sugretinus abejonių nekeliančius dvikamienius vardus, perimtus iš LVKŽ ir LAVD. Pastebėta, kad tų pačių kamienų asmenvardžiai, kurių vienas yra su jungiamuoju balsiu, turi kiek kitokius jų kamienų kilmės aiškinimus: pvz., prie *Mindaugo* (perimto iš LVKŽ) kamieno *min-* nurodoma, kad jis siejamas su *minėti*, *miñti*, *mēna*, *mìnė*; *mintis*, *daug-* – su *daug*, *daugėti*, o *Mindaugo* (perimto iš LAVD) kamienas *min-* siejamas su *miñti*, *minėti*, *daug-* – su *daūg*, *dāuginti*. Dar tas pats kamienas *daug-* esantis kitame asmenvardyje, pvz., *Jódaugas*, kildinamas iš *daūg*, *daūgis* ‘daugumas’. Tokių nevienodumų galima rasti pasidairius ir po kitų asmenvardžių, turinčių tą patį kamieną, kilmės aiškinimus, pvz., kamienų *dir-*, *do-*, *eid-*, *gal-*, *jo-*, *žin-* ir kt. Žinoma, šie skirtumai nėra esminis dalykas lyginant su problemine kai kurių *Ž-io* asmenvardžių kilme, tačiau jie byloja *Ž-io* nuoseklumo nenaudai. Sudarytojos juos turbūt motyvavo skirtingais šaltiniais, bet radus tame pačiame leidinyje tų pačių kamienų skirtingai pateiktus jų aiškinimus, vėl kyla klausimas – ar tinkamai pasirinkti ir adekvačiai panaudoti aptariamojo leidinio šaltiniai?

Į vardų, kuriais siūloma vadinti vaikus, sąrašą pateko ir asmenvardžių su tarminiais kamienais *kont-* (iš *kant-*), pvz., avd. *Koñtramas*, *munt-* (iš *mant-*), pvz., avd. *Muñtrimas*, *num-* (iš *nam-*), pvz., avd. *Nūmgaudas*.⁷ Atrodo problemiški ir vardai su kamieniu *gied-* (plg. *Giėdgaudas*), nes manytina, kad tokio kamieno pavardės, kuriomis rėmėsi Zinkevičius teikdamas vardus į LAVD, atsirado dėl asmenvardžių užrašymo lenkų kalba (žr. Sinkevičiūtė 2009: 347–353). Dėl to į leidinį, kuris nors ir nėra mokslo veikalas, bet knyga, kurioje tėvai randa ir renkasi vaikams vardus, tokių asmenvardžių taip pat nereikėjo traukti.

⁷ Dėl kamienų kilmės žr. LPŽ juos turinčių pavardžių kilmės aiškinimuose.

Sinkevičiūtė, D. Recenzija. Ramutė Dabrytė, Rūta Sakalauskaitė, Dalia Pakalniškienė (sud.) 2014. *Rinkis vardą lietuvišką: lietuviškų vardų žodynelis*. Vilnius: Versus aureus. 336 p. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 330–339. www.taikomojikalbotyra.lt

Kaip ir LVKŽ, taip pat ir *Ž-je*, kartais tame pačiame lizde buvo pateikti vardai, kurie yra tų pačių kamienų, bet vienas jų turi jungiamąjį balsį (žr. avd. *Karimantas* ir *Kármantas*, *Pùtaviras* ir *Pùtviras* lizdus). LVKŽ autoriai jungiamuoju balsiu besiskiriančių asmenvardžių privengė, dėl to tokių vardų porų LVKŽ yra nedaug. *Ž-je* padėtis kitokia: yra daug vardų, kurie turi tuos pačius kamienus, tačiau skiriasi jungiamuoju balsiu. Daugelis tokių vardų, kitaip nei LVKŽ, pateikti skirtinguose lizduose (žr., pvz., avd. *Giñbutas* ir *Ginibutas*, *Mañtilas* ir *Mañvilas*, *Mindaugas* ir *Minidaugas*). Galima pastebėti, kad *Ž-io* sudarytojos taip elgėsi dažnokai, nes daugelis vardų pateko iš LAVD, kur jungiamuoju balsiu besiskiriantys tų pačių kamienų asmenvardžiai surašyti atskirai. Taigi net ir nurašant skirtingų šaltinių vardus jų pateikimo problemas reikia išspręsti – pateikti tame pačiame leidinyje asmenvardžius pagal tuos pačius principus.

Ž-yje kartais trūksta asmenvardžių, į kuriuos kreipia sudarytojos, pvz., dėl avd. *Báltrimas* pirmojo kamieno *balt-* kilmės kreipiamą į avd. *Báltmanas*, kurio *Ž-je* nėra. Taip pat avd. *Vaišgantas*, *Vaižgantas* lizde, į kurį siunčiama iš visų pirmąjį kamieną *vaiš-* turinčių vardų, iš viso nėra kamienų kilmės aiškinimo. Sudarytojos, nurašydamos nuo LVKŽ vyrų ir moterų trumpinių su kamieniu *vald-* aiškinimus, greičiausiai suklydo, nes įtraukė avd. *Válda*, *Ž-je* (!) ir LVKŽ aiškinamą vien kaip svetimos kilmės trumpinį, minimą šalia savos kilmės vardų trumpiniu laikomo avd. *Valđė*, o prie avd. *Váldas* *Ž-je* pateikė tą kilmės aiškinimą, kuris LVKŽ yra prie avd. *Valdas*. Tai taip pat nesuteikia leidiniui vertės.

Dar *Ž-yje* yra neįprasta akcentologijos įdomybė: daugiaskiemenių pirmosios kirčiuotės žodžių, priskirtų 1^a, pvz., *Rìmtautas*, 1^b, pvz., *Deĩmantė*, 1^{4b}, pvz., *Kiñtibusas*, 1^{5b}, pvz., *Eĩtautavilas* kirčiuotėms⁸, papildomas žymėjimas raidėmis. Gaila, tačiau apie šią *Ž-je* taikomą naują sudarytojos niekur neaiškino, o tik teigė, kad *Ž-yje* sukirčiuotos visos vartojamos vardų formos ir nurodytos kirčiuotės (p. 8). Kadangi taip žymėti pirmosios kirčiuotės daugiaskiemenius žodžius nėra įprasta nei populiariuose, nei mokslo leidiniuose, tai ir minimalius kirčiavimo pagrindus turintys tėvai, kurie yra pagrindiniai šio leidinio adresatai, turėjo būti apie tai bent informuoti. Apskritai kalbotyros darbuose yra tradicija *a* ir *b* raidėmis žymėti tik mobiliosioms akcentinėms paradigmoms priskiriamus žodžius, o nemobiliųjų akcentinių paradigmų žodžiams tai nėra būdinga.

⁸ Tokios sistemos, žymint kirčio vietą ir priegaidę beveik nuosekliai laikomasi, išskyrus avd. *Mañtigailas*, *Bāravainas*, *Kāributas*, prie kurių nurodyta 1b, nors pagal sistemą turėtų būti 1 4b kirčiuotė.

Sinkevičiūtė, D. Recenzija. Ramutė Dabrytė, Rūta Sakalauskaitė, Dalia Pakalniškienė (sud.) 2014. *Rinkis vardą lietuvišką: lietuviškų vardų žodynėlis*. Vilnius: Versus aureus. 336 p. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 330–339. www.taikomojikalbotyra.lt

Apibendrinant teigtina, kad klaipėdiečių idėja – atskirai publikuoti lietuviškos (ar baltiškos) kilmės vardus ir agituoti jais vadinti vaikus – yra graži. Sudarytojas reikia girti už drąsą ir pasitikėjimą savimi imti ir sudaryti vardų žodyną (kad ir iš antrinių šaltinių), nes šio pobūdžio darbas reikalauja daug specifinių lietuvių, taip pat baltų, onomastikos žinių bei universalių gebėjimų priimti savarankiškus ir argumentuotus sprendimus, būtinus suliejant skirtingo pobūdžio informaciją.

Vis dėlto darbo rezultatas, nors ir skirtas plačiajai visuomenei – dėl vardų atrankos, jų pateikimo, taip pat įvado – nėra toks geras, kokio norėjosi sulaukti. Atrodo, kad sudarytojoms koją pakišo ir siekis gerbti bei vertinti mokslo autoritetus, kas yra gražus gestas akademikui Zinkevičiui, LAVD autoriui, tačiau šiuo atveju – dėl skirtingo pobūdžio adresato – nebuvo reikalingas.

Taigi tokiu keliu – nesuvienodinus vardų pateikimo ir jų aiškinimų nurašyti, kartais ir neatidžiai, dviejų skirtingo pobūdžio šaltinių asmenvardžius, prie kurių nurodyta, kad jie yra savos kilmės – eiti nereikėtų, nes nuo to labiausiai nukenčia adresatas – tėvai, ieškantys vaikams vardų. Nors *Ž-is* jau pasklido po Lietuvą, vyko jo didelė reklaminė kampanija, bet tikėtina, kad tėvai vaikų nepavadins vardais, kurie yra abejotinos kilmės, manydami vaikui davę lietuvišką vardą. Kadangi dalis *Ž-io* vardų neturi vartojimo tradicijos, yra panašūs į pavardes, tai gal dėl to tėvai intuityviai jais ir vengs vadinti vaikus. Reikia tikėtis, kad į *Ž-į* patekę diskutuotinos kilmės vardai neužgoš ten pateiktų patikimų ir nuo seno vartojamų savos kilmės asmenvardžių.

Aptarto *Ž-io* vertė dėl dalies abejotinos kilmės vardų, nevienodo onimų pateikimo ir apsirikimų neprilygsta LVKŽ. Vis dėlto *Ž-io* negalima net gretinti su knygynuose dar randamu Nijolės Blaževičiūtės (2004) sudarytu ir vėliau pakartotinai perleistu žodynu *Vardai: nuo A iki Ž*, kuris vertintinas vien kritiškai (dėl to žr. Maciejauskienė 2004), kadangi didelė dalis vardų, pateiktų *Ž-je*, yra abejonių nekeliantys lietuviški vardai, turintys patikimus kilmės aiškinimus. Taip pat *Ž-is*, nepaisant paminėtų probleminių aspektų, yra vertintinas ir dėl jo idėjos – sudarytojų noro populiarinti lietuviškus vardus.

Literatūros sąrašas

Blaževičiūtė, N. 2004. *Vardai: nuo A iki Ž*. Vilnius: Algarvė.

LAVD – Z. Zinkevičius. 2008. *Lietuvių asmenvardžiai*. Vilnius: LKI.

LPŽ I, II – A. Vanagas (red.). 1985 ir 1989. *Lietuvių pavardžių žodynas*, t. 1, 2. Vilnius: Mokslas.

Sinkevičiūtė, D. Recenzija. Ramutė Dabrytė, Rūta Sakalauskaitė, Dalia Pakalniškienė (sud.) 2014. *Rinkis vardą lietuvišką: lietuviškų vardų žodynėlis*. Vilnius: Versus aureus. 336 p. *Taikomoji kalbotyra* 2016 (8): 330–339. www.taikomojikalbotyra.lt

LVKŽ – K. Kuzavinis, B. Savukynas. 2009. *Lietuvių vardų kilmės žodynas*. Šeštasis leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Maciejauskienė, V. 2004. (Recenzija) *Vardai: nuo A iki Ž*, N. Blaževičiūtė (sud.). *Gimtoji kalba*, 7, 12–14.

Sinkevičiūtė, D. 2009. Pastabos dėl žemaičių trumpinių kilmės pavardžių, kilusių iš avd. *Gedrimas*. *Baltistika* 44 (2), 347–353.

Sinkevičiūtė, D. 2010. (Recenzija) Z. Zinkevičius. *Lietuvių asmenvardžiai*. *Baltistika* 45 (1), 145–151.

Review of the dictionary *Rinkis vardą lietuvišką: lietuviškų vardų žodynėlis* compiled by Ramutė Dabrytė, Rūta Sakalauskaitė and Dalia Pakalniškienė. 2014. Vilnius: Versus aureus, 336 p.

Daiva Sinkevičiūtė

Summary

This review deals with the 2014 dictionary of proper names *Rinkis vardą lietuvišką*. Its authors took the names included in the dictionary from two different sources (*Lietuvių vardų kilmės žodynas*, by Kazimieras Kuzavinis and Bronys Savukynas, and *Lietuvių asmenvardžiai*, by Zigmantas Zinkevičius) without properly sifting the evidence. As a result, a number of names of questionable origin made it into the dictionary in spite of the fact that they were not traditionally used and do not in reality correspond to the scope of this dictionary. The principles applied when collecting the names are not specified either. As a result, women proper names, hypochoristics, or name variants are presented in rather dissimilar ways. The same holds true for the remarks on the origin of the names and for their cognates in other Baltic languages. In spite of its serious deficiencies, the main value of this dictionary probably lies in its patriotic purpose to popularize proper names of Lithuanian origin.

Gauta 2016 m. gruodžio mėn.

Paskelbta 2016 m. gruodžio mėn.